

Johannes Jørgensen og Sverige,

en analyse af hans lyrik med svenske motiver og hans forhold til svensk litteratur

FOREDRAG VED JOHANNES JØRGENSENSELSKABETS SOMMERMØDE 2007,
søndag den 19.august kl. 12-16

*Om halvfemserpoeter herhjemme
Er det i alle fald sandt:
De var Baudelairenemme.
19.06.2007*

I børnehaven råber de: Det man siger, er man selv! Med eller uden æ bæ bu og udråbstegn. I litteraturstudiet erklærer vi: det man læser, er man selv, helt uden vrængende lydsammensætninger og forståelsesmarkeringer. Der er endda dem der går videre og mener at have konstateret: jo mere man læser, des mere kan man være sig selv.

I Johannes Jørgensens tilfælde er vi så heldigt stillede at vi har hans egne ord for hvad han har læst for at blive sig selv:

allerede inden jeg kom til København, var det mig ligesaa naturligt at læse Svensk som Dansk¹,

og i hans ungdomsbreve til Stuckenberg forekommer der svenske ord og vendinger midt i en i øvrigt dansk sætning. Det er indlysende han i brevene, i avisartikler og litterære tekster fra ungdomsårene ofte anvender tyske ord og udtryk, henviser til tysk litteratur, Goethe, Stefan George, Nietzsche; trods hvad Herman Bang kaldte sårfeberen fra Dybbøl² var ikke blot al vor ulykke, men også al vor dannelse tysk. Tysk var hovedsproget i skolegang og uddannelse, Berlin var i 1880'erne skandinaviske kunstneres Mekka, og Brandes havde i fem år sin base der.

At fransk kultur via symbolismen og mødet med Baudelairens og Verlaines lyrik kom til at spille en stor rolle i hans bevidsthed, er heller ikke særligt overraskende, heller ikke at hans overgang til katolicismen afsætter sig som en flittig brug af latinske citater og latinske udtryk, også i hans ellers så smukt rene danske. Hvad der derimod forekommer én overraskende, er hvor stærkt det norske og det svenske forekommer oversat i forskningen - selv i Bellmanforskningen er hans bidrag til beskrivelsen af den danske receptions historie hidtil oversete.

Trods den stærke tyske dominans i dansk åndsliv i tiden frem til 1920 er det umuligt at overse at europæisk åndsliv i teater og læsning var i det meste af en halvt århundrede var præget af skandinaviske forfattere; Bjørnson, Ibsen og Strindberg, men også Jonas Lie, J. P. Jacobsen, og af Jørgensens samtidige Knut Hamsun, Selma Lagerlöf og endnu Sigrid Undset og Karin Michaëlis. *Det litterära ljustet kom från norr*, sådan udtrykker forfatteren Sven Delblanc

¹ *Over de valske Mile*, kap. *Den trange Vej i Mit Livs Legende* II p. 255.

² i *Stuk* 1887.

fænomenet³ I mindst én henseende hører Jørgensen til i denne række, og selv om det utvivlsomt er hans appel til særligt katolske kredse der åbner så manges øjne og sind for hans forfatterskab, så er den nordisk-skandinaviske baggrund ikke til at se bort fra, heller ikke hvad angår modtagelsen af hans værker sønden for Gedser Færgehavn.

Ifølge ham selv er Strindberg hans husgud indtil bruddet i 1912 kort før Strindbergs død, Hamsun hans omgangsven under dennes ophold i København, og han peger selv på Hamsuns "Sult" som en direkte litterær inspiration. Han bruger også Strindberg til at spejle sig i da han skal forklare sig selv den position han havde bragt sig i dér i de første år af 1890'erne⁴ og udnævner "*Utopier i virkeligheden*" til et af sine evangelier - før de rigtige rigtigt kommer ind i billedet. Der er i det hele taget mange henvisninger til svensk litteratur i hans skrifter. I *Mit Livs Legende* findes en skildring af Ingeborg Stuckenberg, en af de mytiske skikkelser i dansk litteratur, ikke alene, men også fordi vi har så meget poesi og prosa om hende fra så store poeter og prosaister, og her er det hendes sangrepertoire JJ ofrer sin pen og sit blæk på:

hun satte sig tilsidst til Klaveret for med sin blege, vaandefulde Violinrøst at synge en af sine yndlingsange - en desperat Bellman⁵.

I romanen *Eva* 1901 dukker situationen op ved flere lejligheder, hendes syngen Bellman og Stuckenberg's elskede pibe, og siden den bekendte der under navn af Bjerre

kom og sang Bellman med hende og kyssede hende i Krogen⁶.

Man noterer sig beskrivelsen: *en desperat Bellman*. Netop det viser at JJ selv har et dybere kendskab til Bellmans digtning end de fleste der kun har bevæget sig på overfladen af denne store poets produktion; kender man den, har man som Ingeborg Stuckenberg har haft det, nok at vælge imellem. Men det er selv i den danske litteratur med dens mange Bellmankendere en sjældent forekommende karakteristik.

Over JJ's egen lyrik er der ikke mange spor af dette kendskab til Bellman; i modsætning til Sophus Claussen har han ikke dyrket ham, og den underfundighed, den ironi man finder hos JJ, er snarere Heines og Byrons end Bellmans. Snarest er den hans egen; han har været i helvede og behøver ikke at låne billederne derfra hos andre.

Han har som stor dreng læst Rydberg og Atterbom, og som kæmpende katolik og Italienskender to årtier senere tog han stærke indtryk af Selma Lagerlöfs store roman *Antikrists Mirakler* der jo udspiller sig på Sicilien. Han møder den lige midt i at han tilegner sig den politiske holdning der skiftevis kaldes de socialkatolske og det kristeligdemokratiske og fraskriver sig socialismen. Det er værd at lægge mærke til at et af de vægtigste indlæg i denne debat kommer fra en svensk forfatterinde.

Afgørende for hans poetiske udvikling er ikke blot den franske symbolisme eller Stefan Georges tyske, for samme vægt som disse har Verner von Heidenstams og Oscar Levertins programatiske poetik *Pepitas bröllop* fra 1890. JJ kaldte udviklingen for *Poesiens Revolte*, og det er en præcis betegnelse for hvad der sker fra 1890. Svensk nittotalisme er ikke mindre

³ i *Den svenska litteraturen IV* p 9.

⁴ *Som én Gang Strindberg i Kamp med en anden herskende Klike gjorde jeg Voltaires Ord til mine: Rien n'est si désagréable que d'être pendu obscurément.* *Mit Livs Legende I* p. 136. Voltairecitaten satte Strindberg som motto for romanen *Röda rummet*.

⁵ Op. cit. I p. 101.

⁶ Op.cit. p. 394

poetisk, mindre symbolistisk eller mindre spændende end den danske halvfemserlyrik. Det er noget uklart hvor megen kontakt der egentlig var mellem de symbolistiske digtere i de to sprogområder - i modsætning til de dansk-norske relationer der demonstrerer at de to litteraturer endnu på dette tidspunkt deler et fælles skriftsprog - i et digt omtaler Bjørnson dansk og norsk som ét sprog⁷. Claussen rejste til Stockholm i 1897, men ud over et par gode digte kom der vist ikke så meget ud af det, og lyrikerne havde tilsyneladende ikke megen fornøjelse af at læse deres samtidige⁸.

Det er fortsat Strindberg der for JJ er svensk litteratur. Han og Selma Lagerlöf, dramatiker og epiker. Det er dem JJ omtaler i sin gennemgang af den aktuelle danske litteratur for 103 år siden⁹ - og fremhæver på den danske litteraturs bekostning, fordi netop de to står for en *virkelighedstro Værdiforkyndelse*, Strindbergs *Skribentvirksomhed der er saa dybt gennemtrængt af den ægte realistiske Tanke om Skyld og Straf, den Tanke, der er Grundmotivet i al sanddru Digtning fra Shakespeare af*¹⁰. (Det undrer mig en smule at den store Dantelæser JJ ikke daterer denne tanke fra ham). Seks år tidligere havde JJ viet en stor artikel (i *Tilskueren*) til en anmeldelse af Strindbergs centrale værk *Inferno* og taget anledningen til en stor erkendelsesteoretisk exposé, en tour-de-force over 90'ernes livsanskuelsesdebatter, for er der nogen, vil JJ sige, der har fulgt Brandes' forskrift om at få litteraturen til at vise sin livskraft ved at sætte problemer under debat, så er det just Strindberg.

I *Mit Livs Legende* drøfter han endnu engang det store forbillede, husguden. I 1912 er han indbudt til at holde foredrag i Stockholm, og han forespørger gennem Strindbergs forlag om at han må besøge ham, får afslag, den gamle kæmpe der engang havde skrevet til JJ at han håbede at nå did hvor denne allerede stod, altså nemlig i katolicismen, havde udviklet sig væk fra den idé; det var ikke ham der blev den næste store nordiske åndspersonlighed der sluttede sig til moderkirken¹¹. Kort efter døde Strindberg, og jeg er aldrig stødt på et dansk mindedig om ham.

Til gengæld viede JJ ham i tyveåret for hans død et essay, siden trykt i samlingen *Gamle Adresser* 1947, og heri kommenterede han i andre essays sin samtidige Heidenstam og tillige Hjalmar Gullberg der hørte til den næste generation.

Iagttagelser af svensk natur og folkeliv fra denne skarpøjede naturelskers side, dem han gjorde under sine ophold derovre i 1902 og 1912, blev på en noget overraskende facon referencer for ham når han andre steder i verden traf på fænomener der ikke havde sydfynske, østjyske eller nordsjællandske paralleller: bønderkvindernes dragt i Beograd mindede ham om den i Abruzzerne, det undrer ikke, han var en stor kender af Mellemitalien, men de mindede ham også om bondedragter fra Dalarna. Endnu tydeligere blev det da han kom til La Verna i Appenninerne, for *disse øde Marker med de spredte store Sten minder [ham] om Halland, om*

⁷ Digtet *Vort Sprog* 1900.

⁸ Se Jørgen Andersen i *Viggo Stuckenbergs og hans Samtid* Kbh 1944 I p. 33 om den svenske symbolismens manglende europæiske kontakter.

⁹ Essayet *Romantikken i moderne danske Litteratur* 1904, genoptrykt i *Essays* 1906 og i *Essays om den tidlige modernisme* v/ Peer E. Sørensen Århus 2001, p. 164.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Op.cit. II p. 256.

*Falkenberg Hede i øsende Regn*¹². (Jeg har tegnet og malet en del på de samme kanter, jeg kan se det for mig).

Halland, østkysten af Vättern, egnen omkring Vadstena, Stockholm, Uppsala, det er de dele af et af Europas i udstrækning største lande han har suget til sig. Under arbejdet på biografien om den hellige Birgitta blev Vadstena hans faste station, mellem 1938 og 1946 tilbragte han en stor del af tiden dér, og dér er det at indtrykkene omsættes til lyrik. Ikke bare prosalyrik som i *Den hellige Birgitta af Vadstena* hvor der midt i alle de konkrete historiske og geografiske beskrivelser også forekommer en af de naturiagttagelser der fyldte så meget i hans ungdomsdigtning:

Og Skoven er der som den Gang - Ask og Løn - og Birke med sølvhvide Stammer - og mørke Graner. En Skovdue kurrer et Øjeblik, tier saa atter - "saaledes har Birgitta hørt Skovduen kurre"...

Siden følger vi den lille Aa, der løber forbi Gaarden ned til Søen - Björken. Engene strækker sig kløvergrønne ud til Søbræmmens Siv. Det dufter af Kløver og af Snerre, en Kobjælde ringer lidt borte. Blaa staar Himlen over det stille grønne Land- paa en Høj lidt borte ligger Skederid Kirke, Birgittas Sognekirke - allerede 1317 nævnes Skiædarghi.

*Vi gaar helt ud til Søbredden - Vildænder flyver op af Sivene, inde ved Kysten er Vandet helt dækket af Skeblad - "Aborregræs" forklarer en Bonde, som kommer hen for at faa sig en Passiar. Hinsides Søen er Birkeskov med lyse Stammer og Skov af mørke Graner. Og alt er tyst og ensomt under den blide, blaa Himmel.*¹³

Sådan skrev en symbolist af samme generation som Stuckenberg og Claussen, sådan skrev en naturalist i den betydning af ordet der dækker over en botaniker-zoolog-geolog, og sådan, næsten udelukkende sådan skrev JJ i de to år fra foråret 1890 til foråret 1892, og med Emil Frederiksens ord:

*Denne Symbolisme vokser altsaa ud af en næsten videnskabeligt præcis Beskrivelseskunst med "naturalistisk Fordybelse"*¹⁴.

Hans sene vers er langt mere ordknappe, de lever helt og aldeles op til Paul la Cours definition af *Versets lyse Kunst, den mandigste af alle*, nemlig at knuge *verden sammen til en Sten*¹⁵, bare at JJ knuger hårdere og fastere end de fleste andre, så versene bliver egentligt lapidariske. Det kunne betragtes som et udslag af loven om altings balance: jo voldsommere temperament, jo voldsommere bevægelse, jo heftigere indre kampe, desto mere forstenede udtryk:

*Der staar paa mit Bord et Fotografi -
der staar paa mit Bord ingen andre -
der sidder Du under et Birketræ
og hviler Dig, træt af at vandre.*

Digtet er fra august 1948, skrevet i Assisi, i sidste strofe hedder det også:

Nu lyser for os Italiens Sol -

¹² Pilgrimsbogen orig. 1903, senere udg. p. 305.

¹³ Op. cit. Udg. Kbh 1941 bd. I p. 16.

¹⁴ Johannes Jørgensens *Ungdom* Kbh 1946 p. 183.

¹⁵ Fra *Levende Vande* 1946.

det er ikke rigtigt at klage!

men det hedder *Variation over et svensk tema* og står i *Fyen og andre Digte*, tilsyneladende et af de sidste digte der nåede at komme med, en anden variation over et svensk tema er dateret til september, forordet har han underskrevet i november, så det er kommet i julehandelen.

Det svenske tema han varierer er en verslinje *Ån står stenen i grönan dal*, man kan måske høre at det er et omkvæd fra en folkevise, en indskrift på en sten i Jämtland, citeret af Sveriges sidste katolske ærkebisp Laurentius Petri og af August Strindberg samt utallige andre. Mig minder digtet med sit motiv om den definition af det nordiske landskab som den franske Grundtvigspecialist Madame Erica Simon engang gav mig: *Sten, vatten och skog*. Vandet er der ikke, men sten og skov er der, og meget af den bestandighed som det gamle omkvæd rummer:

*det var vor Sten, som vi altid fändt
og altid med samme Glæde.*

Og i sidste strofe:

*Men Stenen staar end i den grønne Skov
og venter, at vi kommer tilbage.*

Det kunne ligeså gerne have båret den titel det andet har, det fra september 1948, også skrevet i Assisi, og med den samme tankeforbindelse af kærlighed til Sverige og til hustruen, hende der har givet navn til dette digt.

Heri har vi alt hvad vi jagter med denne gennemgang: en henvisning til en svensk digter, et citat fra et svensk digt, til Sveriges natur og et Karin Larssonsk interiør, den italienske sol som modsætning til det svale og rolige deroppe:

*Til Elena
Du læste Fröding for mig
og tog mit Hjärtets Ro -
atter var jeg deroppe
"i Kattebohult bort i Bo"*

Osv. [citeres fuldt ud]

Gustav Fröding hørte til de få svenske lyrikere der også nåede vestkysten af Øresund, vandt Sophus Claussens anerkendelse også, og måske ikke mindst deres som redigerede svenske litteraturudvalg for gymnasiet; for dem der redigerede min skoletids elskede *Svensk Læsebog*, d'herrer Agerskov, Nørregård og Roikjer, var Fröding klart nr. ét, 11,7 normalside, det samme som Bellman og Runeberg fik tilsammen. Dog hørte det digt Elena læste for sin mand, ikke til dem vi fik lejlighed til at se; det drejer sig om *Skojare* fra Frödings debutsamling fra 1891 *Gitarr och dragharmonika*, et af det veritable gennembrudsværker i nordisk litteratur overhovedet, og skøjere er på svensk som på dansk taterfolk, sigøjnere, kæltringe, fupmagere, lovløse:

*vad prästen och lagen och länsman vill
det strunta Boneckerna i.*

De overtræder samtlige 10 bud i Moseloven og samtlige 300 paragraffer i Sveriges Lag, og Frödings morale er dybt pessimistisk:

*Vrid rätt den granen, som skapades skack,
gör lamm av ulv eller lo*

*och folk av Boneckernas rackarepack
i Kattebohult bort i Bo.*

Det er naturligvis ikke Frödings humoristisk mente medfølelse med de halstarrige bohêmer i Kattebohult, der tog Jørgensens hjertes ro; det var ikke den pessimisme over for det onde som mange med rette kunne føle efter Auschwitz og Hiroshima, og det var heller ikke en katolicerende fordømmelse af de syndere der ikke går til skrifte. Det var en længsel efter landet længst i nord for

*Siden Salzburg føjed os sammen
er elleve Aar nu rundet,
og de syv af dem har vi levet
mellem Bottenhavet og Sundet.*

Efter lyst og temperament kan man se disse to stærke digte som udtryk for at Sophus Claussen havde ret da han i 1916 konstaterede om JJ at *Han tog sin Hjemløshed med sig alle Vegne*¹⁶, eller netop som et udtryk for det modsatte: at der var et sted han havde følt sig hjemme: i Birgittas Vadstena.

Bogen om hende, Europas skytshelgen og en af den nordiske middelalders helt store ånder, udkom i 1941, men JJ havde arbejdet på den i en snes år, havde den i tankerne allerede ved besøgene i den lille Vätternstad både 30 og 40 år tidligere, men i 1922 var han taget til Stockholm for at arbejde på Kungliga Biblioteket; dér må det have været at han traf sammen med den svenske digter der i Svensk Læsebog fyldte næstmest, Erik Axel Karlfeldt. Også han hørte til symbolisternes og nittotalisternes skønne skare, delte som en af de få blandt dem JJ's religiøse følelse, var vel ikke katolik, men har alligevel skrevet et af de skønneste digte om Moder Maria af Nazareth i nordisk lyrik¹⁷, og hans baggrund i Dalarna minder på visse måder også om JJ's på Sydbyn. Litteraturforskeren og forfatteren Sven Delblanc formulerede det således:

*Den store erotikern i vår poesi hade mycket på sitt samvete, och begrepp som synd och skuld och försoning var för honom en moralisk realitet, en personlig och straffande Gud är mer än en dekoration i hans värld*¹⁸,

og de sidste to sætninger kunne passe på hans danske kollega. Han havde til minde om en tredje digter de kunne passe på, få år forinden været med til at stifte et litterært selskab, Bellmansällskapet, men det har måske ikke lige været det han og JJ har drøftet ved de lejligheder på KB. Blandt de ikke mange oversatte digte JJ optog i sine udgivelser, har han netop valgt et af de Karlfeldtdigte der klarest udtrykker denne fælles overbevisning og deres fælles frygt og afsky for den første verdenskrigs apokalypse.

I *Efterslæt* 1931 anførte han digtet *Det var i Jordens sidste Vaar* med underrubrikken *Efter Karlfeldt: Yttersta domen*, det der på dansk plejer at hedde *Dommedag*. Det er lidt flot; i Karlfeldts suite *Dalmålningar utlagda på rim* udgør *Yttersta domen* en suite i fire dele, og den del JJ har gendigtet, er et af seks i vekslende versemaal af del III *Röster på vägen*. Og som en illustration til hvad Goethe i sin tid lod ånden snerre til Faust: *Du gleichst dem Geist, den du*

¹⁶ Johannes Jørgensens *Mit Livs Legende* opr. tr. i Politiken 1916, i *Jord og Sjel* Kbh 1961 p. 155.

¹⁷ Oversat til dansk af mig i 2007, oplæst i Helligåndskirken på Marie Bebudelsesdag.

¹⁸ Svensk Litteraturhistoria IV p. 90.

*begreifst/ Du ligner kun den Aand, du fatter*¹⁹, udvælger JJ netop det digt der på mere end én måde ligner et særdeles præcist resumé af hans egne ungdomsromaner. Karlfeldt har lagt det i munden på *Ynglingen* som henvender sig til *jungfrun* der trøster hende ved at sige at hun nok skal komme ind i Himmerig, thi

*for alt det, som syndigt var
vor Kærlighed gik fri.*

Karlfeldt var endnu mere direkte, og jeg er overbevist om at JJ har ærgret sig blå og gul over at han ikke har formået at føre det med over på dansk:

*All mänsklig ting er bräcklighet
och mänskors kärlek helst,
men tænk: från synd och äcklighet
vardt vår för evig frälst.*

- Det må have været næsten ufatteligt provokerende i de år da

*Eva forgreb sig paa Kærlighedsgaven
og aad med hver lysten Gorilla i Haven*²⁰,

men for JJ har det været tanker han til fulde kunne stå inde for. Måske kunne det endda forstås selvbiografisk.

Sekretær i Svenska Akademien var Karlfeldt også, og det var formentlig årsagen til at JJ overhovedet i *La Tribuna* kunne læse telegrammet *Karlfeldt er død*. Genren minderune over en afdød kollega er ældgammel og kronet med hæder, mange af de bedste digte vi har, hører til her, Tom Kristensens om Knud Rasmussen er mønstergyldigt, og I JJ's *Udvalgte Digte* har han/man viet et særligt afsnit til *in memoriam-poesien*, digtet *De profundis In memoriam PAUL VERLAINE* synes ikke at være til at komme uden om uanset hvor snævre udvalg man foretager, men de er i øvrigt utallige så som sand og uden måde.

JJ's til Karlfeldt er i - lidt uregelmæssige - terziner, altså ikke Dantes klassiske, men dog med den tyngde denne ædle versform har, og samtidig med det stilfærdige *parlando* som er så typisk for JJ, den ironiske hverdagsagtige tone der dækker over så stærk en bevægelse:

Citeres

Tanken om digterfællen, genlæsningerne i hans digte, kalder svenske ord frem: *dragharmonika*, *furu* og skjulte citater fra digtene, tiltalen *Fridolin*, som var Karlfeldts dæknavn, alter ego eller poetiske figur, som kommis'en hos Birger Sjöberg eller Evert Taubes Rönnerdahl. Violinen var Fridolins instrument, det som er fælles for landsbyspillemanden og koncertvirtuosen, og Fridolin er netop begge dele; harmonikaen er, skriver han selv i et digt, hans hjerte²¹, så JJ har ramt med sikker hånd.

I 1938 er han så igen i Vadstena; på hans 70-års dag havde han fået tilsagn fra hvad han kalder *svenske Venner* der *vilde skænke ham den Arbejdsfred, som var nødvendig*²². Men på samme måde som hans danske billedhuggerven i Assisi kunne samle de afhuggede træstumper fra skulpturerne op og omdanne dem til *en lille Sanct Franciscus, en Sanct Antonius, et Par*

¹⁹ P. Hansens fordanskning.

²⁰ Henrik Pontoppidan i digtet til Georg Brandes 1912.

²¹ Digtet *Ett hjärta* i *Fridolins Lustgård* 1914

²² Citatet fra forord til *Den hellige Birgitta af Vadstena*.

*Duer der næbbedes*²³, sådan samlede JJ også små tekststumper op fra sit atelier ved siden af birgittinerklostret, nogle var essays og skitser, men andre havde poetisk form. I forordet til Birgittabogen har han berettet hvad han fik inden for synsvidde når han *saar op fra Papiret*, for da *gik Blikket mellem hvidstammede Birke ud over den blaa Sø*, han citerer Vadstenaboernes vending *Vätterns sömnlösa vatten*²⁴, og netop denne søbredsagttagelse danner motiv for de to digte der her skal omtales.

De kom begge med i samlingen *Vers fra Vadstena*, og det ene af dem gengiver strandboens oplevelse af jævnsdøgnblæsten, en septemberdag i året 1940:

*Som et Hav gaar Vätterns Bølger
skummende mod Land -*

det kender han, hjemmefra, fra Svendborgsund, og fra Storebælt, så han fortsætter:

*Brænding efter Brænding følger
som mod Danmarks Strand.*

Skippersønnen kan orientere sig, han har et helt digt om faderens kompas, så det følger med, når blæsten står på ind mod strandpromenaden i Vadstena, så må den være vestlig, og helt uvilkårligt som vi der digter om stranden, gør det, ser han

til Kirkens Vejrfloj:

Vinden er Sydvest.

Ganske rigtigt:

*Blæst fra Danmark, Blæst fra Sjælland
og fra Bælt og Sund -
Storm, der rører Vätterns Vande
indtil Søens Grund.*

Hans kollega Hans Hartvig Seedorff skrev på samme tid om det samme emne og satte embede og navn på den JJ fra Vadstenastranden blot kunne lytte efter i blæsten:

*Navnet paa en ensom Rytter
gennem København.*

Månedens før var det han skrev det digt hvis titel og pointe var så rammende at Selskabet og redaktionen valgte begge dele som titel på den samling af artikler om JJ der blev udsendt i 2006: *Fagerø*. Det må jeg opfatte som rammende; JJ's forfatterskab og især hans lyrik gennemiltes af de to sidste vers i dette digt:

*Der er altid en Ø, hvor man aldrig naaer hen,
og vi kalder den Fagerø.*

Igen møder vi dette rolige *parlando*, denne tilsyneladende så fredsommeligt hverdagsagtige småsnak der gør de største syner og de dybeste perspektiver håndterlige, det der siden Petrarca har været poesiens egentligste kerne, det der konstituerer lyrikken som lyrisk:

*Jeg spurgte en Fisker hvad Øen hed;
han pegede med sit Spø:
"Ja, egentlig har den et andet Navn,
men vi kalder den Fagerø.*

²³ Citater fra Forord til *Fyen og andre Digte* 1948.

²⁴ Op.cit. p. XI.

Emil Frederiksen siger i biografien: *Hans Stil bestaar af Genklang over Genklang af Citater og huskede sproglige Fremstillingsformer*²⁵, og i al sin enkelhed er også det en gyldig definition på hvad poesi er. En pointe i denne strofe er ikke at han gengiver fiskerens udsagn, ikke på dennes östgötamål, men på tilhørerens dansk; derimod antyder han fiskerens sprog, idet han lader ham pege med *sit Spø* - og det er der ikke noget der hedder på dansk. Malerne kalder den slags lokalkolorit, og det er ikke en spøg fra digterens side: fiskeren kalder sin medestang *ett spö*. Fra brevene i 80'erne og deres brug af svenske gloser over for Stuckenberg og til alderdommens lyrik: han var skandinav i den gamle studenterbetydning og havde tilgang til alle tre skandinaviske sprog.

Disposition:

I: Sproglige spor

II: Litterære spor

III: Poetiske spor

IV: Vadstenatiden

V: Fagerö og andre digte

LITTERATUR:

Andersen, Jørgen (red.): Breve fra Johannes Jørgensen til Viggo Stuckenberg Kbh 1946

Claussen, Sophus: Jord og Sjæl Kbh 1961

Delblanc, Sven: Den svenska Litteraturens Historia 1987

Frederiksen, Emil: Johannes Jørgensens Ungdom Kbh 1946

Holsting, Stig (red.): Fagerø 2006

Jones, Glyn W.: Johannes Jørgensens modne År Kbh 1963

Jørgensen, Johannes: Bag alle de blaa Bjærge 1913

Den hellige Birgitta af Vadstena

Der er en Brønd, der rinder 1920

Efterslæt 1931

Essays om den tidlige modernisme 2001

Eva, roman 1901

Fremmed Frugt 1945

Fyen og andre Digte 1947

Gamle Adresser, essays 1946

Mit Livs Legende 1949

Pilgrimsbogen 1903

Udvalgte Digte 1954

Vers fra Vadstena 1941

Karlfeldt, Erik Axel: Vildmarks- og kärleksvisor 1931

²⁵ Johannes Jørgensens Ungdom Kbh 1946 p. 62.

Fridolins Lustgård och Dalmålningar på rim Sth. 1914

Nielsen, Bo: Johannes Jørgensen og Symbolismen

Petersen, Teddy: Et menneske kommer derhed, hvor det vil. Kbh. 2006

Rørdam, Valdemar: Svensk Litteratur 1915